

KLASİK TÜRK ŞİİRİNDE İBN SİNA VE HEKİMLİĞİ*

İsmail GÜLEÇ¹

Özet

İbn Sina hikmet, felsefe, bilim ve tıp alanlarında kendisini yetiştirmiş, hem Doğu'da hem de Batı'da büyük şöhret kazanmış, eserleri yüzyıllardan beri okunmuş çok önemli bir simadır.

Osmanlı Dönemi şairleri de bu büyük şahsiyetin akıllılığı ve bilgisi yanında tabibliği üzerinde de durmuş ve onun bu yönlerini şiirlerinde benzetme unsuru olarak kullanmışlardır.

Bu çalışmada yüzlerce beyit arasından derlenen ve İbn Sina'nın tıp bilgisine ve tabibilliğe gönderme yapan beyitlerden yola çıkarak Osmanlı şairinin gözüyle İbn Sina'nın tabibliği anlatılmaya çalışılacaktır.

Anahtar kelimeler: İbn Sina, Bu Ali, Klasik şiirde tıp.

AVICENNA AND HIS MEDICAL SCIENCE IN TURKISH POETRY

Abstract

The great scientist of East, Avicenna achieved success on the fields of wisdom, philosophy, science, and medicine. Furthermore, his fame spread across the western countries as it expanded to east. More importantly, Avicenna's heritage has been taught not only in Islamic world, but it also has a huge value in European countries. Additionally, Avicenna is such an important person in the world whose precious writings have been read for hundreds of years.

As a sage and versatile person he took also Ottoman period poets' attention in literature world, too. The poets mentioned in their poems and rhymes about Avicenna's big medical knowledge and his huge heritage. Moreover, the poets tried to mirror own writings to Avicenna's poems. There are several stories about Avicenna and his scientific works in certain various story and tale books. For instance, such kinds of stories are found in Mister Giritli Aziz Ali's book of "Muhayyelat".

Avicenna influenced on people with his writings even after his death as he influenced on people when he was alive. Importantly, the people describe Avicenna as very wise and sage person.

Avicenna's name is used "Bu Ali" or "Abu Ali" in eastern countries and in literature his name was used as an adjective to define great scientists and famous people. "The Law" and "Recovery" are some of famous book of Avicenna. Ottoman poets even used these books' titles in order to describe and praise some famous people in medical field. When poets had to praise any celebrated people, they definitely used Avicenna's or Lokman Hakim's names as a laudable comparison. Sometimes they wrote that chief physician of palace was better than Avicenna, in order to praise the physician.

This statement, by the poems chosen among hundreds of works, gives an opportunity to look at Avicenna and his medical heritage through the eyes of Ottoman poets.

Keywords: Avicenna, Bu Ali, medicine in Classic Turkish poetry.

---

* 21-21 Kasım 2015'te Buhara'da düzenlenen 8. Uluslararası İbni Sina Sempozyumu'nda İngilizce sunulan bildirinin Türkçe tercümesidir.

¹ Prof. Dr. İstanbul Medeniyet Üniversitesi. Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, ismail.gulec@medeniyet.edu.tr

GİRİŞ

Dünyanın gelmiş geçmiş en büyük alimlerinden biri olarak kabul edilen büyük İslam alimi ve filozofu İbn Sina, (981-1037) zekasıyla çok küçük yaşlardan itibaren çevresinin dikkatini çekmiş, küçük yaşlarda Kur'an-ı Kerim'i hıfz etmiş, dil ve edebiyatın yanı sıra dini ilimleri de tahsil etmiş büyük bir şahsiyettir. İbn Sina kendisini İbn Sina yapacak geometri, aritmetik ve felsefe derslerini babasından öğrenmiş, ilimde belli bir dereceye geldikten sonra da tıp ilmine ilgi duymuş ve üzerinde yoğunlaşmaya başlamıştır. Devrin meşhur hekimlerinden dersler alarak büyük bir hekim ve eczacı olmuştur. Bu başarısı onun saray hekimi olmasını sağlamış, böylece sarayın zengin kütüphanesinde bilmediği kitapları görmüş, bulamadığı kitapları okumuştur. Bu kütüphane ona İbn Sinâ olmanın kapılarını açmıştır.

Yazdığı eserler sadece İslam dünyasında değil, Avrupa'da da yüzyıllardan beri okutulan İbn Sina Klasik Türk Edebiyatında (14-18. Yüzyıllar) bilge bir şahıs ve hazık bir hekim olarak şairlerin dikkatini çekmiş, şairlerde benzetme unsuru olarak kullanılmıştır. İbn Sinâ ile ilgili birçok menkıbe kitabı² ve muhtelif hikâye kitapları arasında Giritli Aziz Ali Efendi'nin *Muhayyelât*'ında³ olduğu gibi İbn Sinâ'nın hayatının ve tabibliğinin konu edildiği hikâyeler de bulunmaktadır.⁴

Gerek sağlığında gerekse ölümünden sonra İbni Sina, insanları o derece etkilemiştir ki, onu sevenler, hakkında hikâyeler vücuda getirmişlerdir. Onunla ilgili hikâyelerde (Ünver, 1937 / Kabaklı, 1973; 123-136) hep bilge kişi ve pek çok sirlara vakıf biri olarak söz edilmiştir.

Şairlerin Bû Ali, Ebu Ali isimleriyle andığı ve akıllı, bilgili kimseleri kendisine benzettiği İbn Sinâ klasik şiirimizde akıllılığı, doktorluğu ve tıp üzerine yazdığı kitapları ile geçer.

İki büyük eser: Kânûn ve Şifâ

İbn Sinâ'nın *Kânûn* ve *Şifâ* isimli eserleri meşhurdur ve şiirimizde bilgi ve hikmet sahibi olanları övmek için benzetme unsuru olarak kullanılır. Lâmi Çelebi muhatabını överken devrinin İbn Sinâ'sı olduğunu söylemekte ve bunu de eserlerinin *Kânûn* ve *Şifâ* gibi olduğunu söyleyerek yapmaktadır.

İbni Sînâsın bugün ey bü'l-vefâ

Pür 'işârâtuñda Kanûn ü Şifâ

LÇSA, mes.1083

Lâmiî Çelebi

Ey vefâ sahibi, eserlerinde Kânûn ve Şifâ eserlerinde olduğu gibi işaretlerle dolu.

Nedim (ö. 1730) de onun *Kânûn* isimli eserine gönderme yapan şairlerdendir.

² M. Çayırdag, "Yeni Bir Eski Türkçe Yazma İbni Sinâ Halk Hikâyeleri", *İbni Sinâ, Gevher Nesibe Sultan Adına Düzenlenen "İbni Sinâ Kongresi" Tebliğleri*, s. 385-405.

³ *Muhayyelât-ı Aziz Efendi*, nşr. H. Alacatlı, Ankara 1999.

⁴ Saim Sakaoğlu, "Türk Halk Masalları Üzerine Ebu Ali Sinâ Hikâyelerinin Tesiri", *Uluslararası İbn Sina Sempozyumu Bildirileri*, nşr. M. Cunbur - O. Doğan, Ankara 1984, s. 501-522.

Mülke nâfi' nice kanun ihtira' etdi n'ola
Tıbda Kânun yazmadıysa Bû 'Alî Sînâ gibi

NDAG, k.18/24 Nedîm Dîvânı

O her ne kadar İbn Sina gibi tıp alanında Kanun kadar önemli bir kitap yazmamış olsa da ülkesine yararlı nice kanun çıkardı.

Şinâsî'nin⁵ (ö. 1871) Koca Mustafa Reşit Paşa'yı (ö. 1858) methettiği kasidesinde de bu esere gönderme vardır.

Mülke vazettiği kânûnu göreydi andan
Bû Alî eyler idi kesb-i şifâ-yı îkân⁶

İbn Sina onun ülkesine yaptığı kanunları gorse idi hastalıkların tedavisini tam olarak yapardı.

Her derde deva bulan çok iyi bir doktordur.

İbn Sinâ devrinin en akıllı ve becerikli hekimidir. O tıp ilminde büyük bir üstad ve hocadır. Tıp söz konusu olduğunda şairlerin akıllarına gelen ilk isim İbn Sinâ'dır.

Huzzâk-i 'asrîñ a'kali 'ilm-i hikemde Bû 'Alî
Fenn-i tabâbetde belî bir zât-i üstâd-i nefîs

ADMA tar.112/4, Antepli Aynî Divanı

Hazık doktorların en akıllısı, hikmette devrin İbn Sinâ'sı tıp ilminde büyük bir hoca.

İbn Sinâ çaresiz dertlere derman olan hâzık bir hekimdir.

Ölmedür çâresi 'ışkun diyü dil-hastelere
İbni Sînâ gibi Kânûn ü Şifâ gösterürüz

CDHA g.120/2 Cevrî Divanı Hüseyin Ayan

Aşkın çaresinin ölüm olduğunu söyleyen gönül hastalarına İbn Sina gibi Kânûn ve Şifâ isimli eserleri gösteririz.

Bir doktor övüleceği zaman da böyle bir üstada benzetilir.

Çâre-sâz-i dîde-i bîmârün olmaz leblerün
Öyle hâzık gelmemişken İbni Sînâ'dan beri

MPEB g.546/4, Muvakkit-zâde Pertev Divanı

⁵ Klasik Türk Edebiyatı denilip Şinâsî'nin şiirinden örnek verilmesi garip karşılanabilir. Şinâsî bu kasidesini *Üslûb-ı kadîm üzre inşâd olundu* diyerek kaleme aldığı için örnek olarak alındı.

⁶ Mehmet Kaplan, *Şiir Tahlilleri-1, Tanzimat'tan Cumhuriyet'e*, İstanbul: Dergah Yayınları, 2005, s. 264-265.

İbn Sinâ'dan beri öyle becerikli ve hazık bir doktor gelmemesine rağmen dudakların hasta gözlerin çaresi olmuyor.

Şair, sevgilinin dudaklarını hazık bir doktora benzetmektedir. Öyle bir hazık doktordur ki İbn Sina'dan o devre kadar öyle bir doktor gelmemiştir.

İbn-i Sinâ gibi her kûşede bin hastası var
Yazmamış illet-i bimârını Kânûn u Şifâ (Nazim)

Hastalıkların derdine çare olacak Kanun ve Şifa isimli eserleri yazmamış ama İbn Sinâ gibi, her bir köşede birçok hastası var.

İbn Sinâ, her mahallede, her köşede hastası olan meşhur bir doktordur. Adeta şehrin tüm hastaları şifa bulmak için onun kapısını çalarlar. Bu yüzden onun hastası binlercedir, yani çoktur.

İbn Sina'yı diğer doktorlardan ayıran özelliği her derde deva bulması, her hastalığı iyileştirecek merhemler ve ilaçlar yapabilmesidir.

Birisi övülecek olsa karşılaştırılacağı kişi eğer konu tıpsa İbn Sina ve Lokman Hekim'dir. Şair hekim başını öveceği zaman onun doktorluğunu yüceltmek için İbn Sinâ'dan daha iyi olduğunu söyler.

Hekîm başı Efendî'yi göreydi fenn-i hikmetde
Olurdu tıfl-i ebced-hân-i feyzi Bû 'Alî Sinâ

ADMA tar.99/1, Antepli Aynî Divanı

İbn Sinâ sarayın hekim başısını görseydi dizi onun feyzinden nasiplenmek için öğrencisi olurdu.

Çâre-sâz-i derd-i 'aşkam dirse de ol tıfl-i nâz
Kim virür dünki tabîbe İbni Sinâ'lanmağı

MPEB g.547/5, Muvakkit-zâde Pertev Divanı

O cilveli genç aşk derdinin çaresi olduğunu söylese de dünkü tabibe İbn Sinâ gibi olmayı kim verir.

İbn Sinâ'ya benzetmek veya benzemek ise her yiğidin kârı değildir.

Ama aşk derdine bir türlü çare bulamamıştır.

İbn Sina tıp deyince akla gelen ilk isim olduğu, neredeyse tüm hastalıklara çare bulduğu halde iki derde çare bulamamıştır. Bunları ilki aşk derdidir. Aşğın derdinin çaresi doktorların yaptığı ilaçlarda değil, sevgilidedir.

Bû 'Alî 'ışka bulmadı çâre
Gerçi deryâ-yı tıbda oldu re'îs

GNNK, g.57/4, Ganî-zâde Nâdirî Dîvan ve Şeh-nâmesi

Her ne kadar tıp denizinde kaptan olsa da İbn Sinâ bile aşk derdine çare bulamadı.

Göñül bir derde düşmüşdür ki aña idemez dermân
Olursa Bû 'Alî Sinâ etıbbânuñ şifâsından

FAND, g.111/6, Fânî Dîvânı

Göñül öyle bir derde düşmüştür ki İbn Sinâ da olsa tıbbın şifâsından onun derdine derman olamaz.

Sihâm-i gamze-i şâhîn-i fikrüm ursa bir 'aklı
Devâ-yâb-i şu'ûr olmaz şifâ-yı İbn-i Sînâdan

YADS, k.33/3, Yenişehirli Avni Divanı

Fikir şahininin bakış okları bir akılı vuracak olsa İbn Sinâ'nin ilaçları bile onun aklını başına getiremez.

Eğer bir hastalığa çare aranıyorsa onu ancak İbn Sina bulabilir. Ancak akıl sevgilinin bir bakış darbesiyle yaralansa onu tedavi edecek ilacı İbn Sina bile bulamayacaktır.

İyileştiremediği diğer hastalık cehalettir.

İbn Sina'nın aşk derdinden başka çare bulamadığı bir hastalık daha vardır. O da cehalettir. Şairlere göre bir insan İbn Sinâ olsa bile cehalet derdine düşmüşse, yani cahilse onun için yapılacak bir şey yoktur.

Cehl derdinden olana bîmâr
Bû 'Alî olsa idemez tîmâr

GSÖK, mes.1/247. Gülşen-i Saruhânî Divanı

İbn Sinâ da olsa cehalet hastalığına yakalananları iyileştiremez.

Fen bilimlerini çok iyi bilir

İbn Sinâ sadece tebabette değil, müspet ilimlerde de oldukça bilgilidir ve önemli eserler kaleme almıştır. Şairlerimiz onun bu özelliğini şiirlerinde kullanmaktan geri durmamışlardır. Aşağıdaki beyitte İbn Sinâ'nın fen bilimlerinde alim olmasına işaret edilmektedir.

Zû-fünûn-i dehrsın kimdür yanuñda Bû 'Alî
Umaram bahs eyleseñ iskât-i Lokmân idesin

MKTM, k.91/27, Mecmua-i Kasâid-i Türkiyye

İbn Sina da kim oluyor, zamanın en bilgili kişisi sensin ve sen konuştuğunda Lokman susar.

Sonuç olarak şunu diyebiliriz. İbn Sinâ, Divan şairlerinin memduhlarını överken kendisine benzettikleri büyük isimlerden biridir. Tıp konusundaki derin bilgisi, iyi bir doktor olması, ilaçlar yapması ve ölüm dışında neredeyse tüm dertlere ve hastalıklara çare bulmasıyla şairlerin dikkatini çeken önemli bir figürdür.

KAYNAKÇA

Ahmet Mithat Efendi, *Muhayyelât-ı Aziz Efendi*, nşr. Hüseyin Alacalı, Ankara: Akçağ, 1999.

Arslan, Mehmet. *Antepli Aynî Divanı*, İstanbul: Kitabevi, 2004.

Bektaş, Ekrem. *Muvakkit-zâde Pertev Divanı*, Malatya: [y.y.] 2007.

Çayırdağ, M. "Yeni Bir Eski Türkçe Yazma İbni Sinâ Halk Hikâyeleri", *İbni Sînâ, Gevher Nesibe Sultan Adına Düzenlenen "İbni Sînâ Kongresi" Tebliğleri*, s. 385-405.

Gölpınarlı, Abdülbaki. *Nedîm Dîvânı*, İstanbul: İnkilap, 1951.

Kaplan, Mehmet. *Şiir Tahlilleri-1, Tanzimat'tan Cumhuriyet'e*, İstanbul: Dergah Yayınları, 2005.

Karavelioğlu, Murat. *Mecmua-i Kasâid-i Türkiyye*, Ankara: TDK, 2015.

Kayhan, Abdülkadir. *Dîvân-ı Fânî İncelemesi*, [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi] Fatih Üniversitesi, 2005.

Kulat, Özlem. *Gülşen -i Saruhânî Divanı ve Tahlili*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi] Fırat Üniversitesi, 2010.

Külekçi, Numan. *Gani-Zade Nadiri: hayatı, edebi kişiliği, eserleri divanı ve Şeh-namesinin tenkidli metni* [Yayınlanmamış Doktora Tezi] Atatürk Üniversitesi, 1985.

Sakaoğlu, Saim. "Türk Halk Masalları Üzerine Ebu Ali Sînâ Hikayelerinin Tesiri", *Uluslararası İbn Sîna Sempozyumu Bildirileri*, nşr. M. Cunbur - O. Doğan, Ankara 1984, s. 501-522.

Turan, Lokman, *Yenişehirli Avni Bey Divanı'nın tahlili (tenkitli metin), Encümen-i Şu'ara ve batı tesirinde gelişen Türk edebiyatına geçiş*. [Yayınlanmamış Doktora Tezi] Atatürk Üniversitesi, 1998.

Ek: İçinde İbn Sina geçen beyitler:⁷

Mülke nâfi' nice kanun ihtira' etdi n'ola

Tıbda Kânun yazmadıysa Bû 'Alî Sînâ gibi (k.18/24 Nedîm Dîvânı Abdülbâki Gölpinarlı)

Utârid-menkabet bircîs-fitnat Bû 'Alî-tıynet

Cenâb-i Mîr 'izzet ya'ni mektûbî-i bü'l-himmet (k.44/1Nedîm Dîvânı Abdülbâki Gölpinarlı)

Bu rütbe 'akl ü rüşde mâlik olmak nice mümkündür

Bir âdem Bû 'Alî yâhud Aristo olsa da farza (kıt.7/20 Nedîm Dîvânı Abdülbâki Gölpinarlı)

Vezîr-i bî-mu'âdil sadr-i kâmil kim fezâ'ilde

Degil hem-ser ana ibnü'l-'Amîd ü Bû 'Alî Sînâ (kıt.51/7 Nedîm Dîvânı Abdülbâki Gölpinarlı)

Eyleyen devr-i lebûñde bâdeyi hikmetle nûş

Bû 'Alî-i vakt olup eyler Felâtûn ile bahs (g.42/2 Sehâbî Divanı Cemal Bayak)

Feyzî-i hakîm ol şeref-i cem'-i efâzil

Bahs eylese mülzim ola sad Bû 'Alî Sînâ (k.48/47 Süheylî Dîvânı Esat Harmancı)

İnkâr ider elbetde mukarrer yine hâsid

Fazl ile olursañ da eger Bû 'Alî Sînâ (k.48/87 Süheylî Dîvânı Esat Harmancı)

Mesîh-âsâ kelâmundan olurken mürdeler zinde

Ne cânı var ki hikmetden dem ura Bû 'Alî Sînâ (k.1/21Âşık Çelebi Dîvânı Filiz Kılıç

Olurlar idi biñ cân ile şâkird olsalar mevcûd

Aristû vü Felâtûn câmesiyle bû 'Alî Sînâ (tar.28/3 Şeref Hanım Dîvânı M. Arslan

Bû 'Alî sâni' iseñ itme hüner bahsin dirâz

Bir olur mı rütbe-i kadr-i hakîkatle mecâz

'İllet-i zâhir kolay bil bätını kıl keşf-i râz

Gerçi her bir derde vardır bir tabîb-i çâre sâz

Nabz gîr-i kalb-i mahzûn ol ki Lokmânlık budur (tah.7/6 Şeref Hanım Dîvânı M. Arslan)

Mir'ât-i tab'ım müncelî ben şeyhden aldım eli

İbni Kemâl ü Bû 'Alî Dâmâd ile Sa'd ü Hafîd (k.6/34 Antepli Aynî Divanı M. Arslan)

Bû 'Alî zülfini haddince iderdi ta'rîf

Bilse bu devr ü teselsüldeki resmî râzı (g.209/2 Antepli Aynî Divanı M. Arslan)

⁷ Kurduğu metin bankası sayesinde birkaç aylık işi birkaç saat içinde yapmamıza imkan sağlayan ve bu beyitlere kolayca ulaştıran hocam Prof. Dr. Atilla Şentürk'e teşekkür ederim.

- Hat-i eş'âr ü inşâ vü 'ulûm-i fenn-i hikmetde
'imâd ü Şevket ü Vassâf ü Seyyid Bû 'Alî Sînâ (tar.22/7 Antepli Aynî Divanı M. Arslan)
- Bû 'Alî dâniş Felâtûn re'y ü iskender 'alem
Zill-i Mevlâ vâris-i Peygamber-i 'âlî cenâb (tar.96/2 Antepli Aynî Divanı M. Arslan)
- Hekîm başı Efendî'yi göreydi fenn-i hikmetde
Olurdu tıfl-i ebced hân-i feyzi Bû 'Alî Sînâ (tar.99/1 Antepli Aynî Divanı M. Arslan)
- Huzzâk-i 'asrîñ a'kali 'ilm-i hikemde Bû 'Alî
Fenn-i tabâbetde belî bir zât-i üstâd-i nefis (tar.112/4 Antepli Aynî Divanı M. Arslan)
- Ol zât-i Bû 'Alî hüner ibni Kemâl fen
Kânûn ü şer' ile görür elbette her işi (tar.113/6 Antepli Aynî Divanı M. Arslan)
- Ebkem eyler Bû 'Alî Sînâ'yı ger bahs eylese
Cûşîş-i kulzümle bir mi katre-i mâ'-i ku'ûs (tar.120/2 Antepli Aynî Divanı M. Arslan)
- Semiyy-i Haydar-i Kerrâr ü destûr-i velî sîret
Vezîr-i Bû 'Alî hikmet mekârim kâr-i pür efdâl (tar. 360/2 Antepli Aynî Divanı M. Arslan)
- Vezîr-i Fahr-i Râzî menkabet destûr-i seyyid fen
Cenâb-i sa'd-i 'irfân kâm kâr-i Bû 'Alî efdâl (tar. 361/4 Antepli Aynî Divanı M. Arslan)
- Feyz ü fütûh-i her velî zâtında olmuş müncelî
İbni Kemâl ü Bû 'Alî bezminde olur müstefîd (tar.391/2 Antepli Aynî Divanı M. Arslan)
- Bû 'Alî Sînâ derinde tıfl-i ebced hân olur
Bezm-i fazlı tâ ezelden mekteb-i 'irfân idi (tar.409/3 Antepli Aynî Divanı M. Arslan)
- Bû 'Alî 'ışka bulmadı çâre
Gerçi deryâ-yı tılda oldu re'îs (g.57/4 Ganî-zâde Nâdirî Dîvan ve Şeh-nâmesi N. Külekçi)
- Gerçi kim bu nükteyi ewel belî
Ehl-i 'irfân zikrin idüp Bû 'Alî (mes. 297 Lâmiî Çelebi Salmân u Absâl E. Uludağ)
- Tîg-i katı'-veş sözi burhân idi
Bû 'Alî yanında ebced-hwân idi (mes.674 Lâmiî Çelebi Salmân u Absâl E. Uludağ)
- Rumûz-i hatt-i dilber hall olunmaz bir mu'ammâdur
İderse Bû 'Alî Kânûn ile ey dil şifâ'dan bahs (g.26/2 Nakşî Dîvânı Üzeyir Arslan)
- Tıbb-i Eflâtûn kıldı Bû 'Alî kânûnına
Bakmaz oldu kimse ireli şifâ-yı Bozdağ (k.4/7 Fânî Dîvânı Abdülkadir Kayhan)

Göñül bir derde düşmüşdür ki aña idemez dermân

Olursa Bû 'Alî Sînâ etibbânuñ şifâsından (g.111/6 Fânî Dîvânı Abdülkadir Kayhan)

Dirâyetde meger Dârâ-y-ıdı ol

Bilide Bû 'Alî Sînâ'y-ıdı ol (b. 9429. Hikmet-nâme (İbrahim b. Bâlî) Ali Şeylan)

Yazup hikmet makalâtına kânûn

İderdi Bû 'Alî Sînâyı meftûn (mes.1464 Lâmi'î'nin Ferhad-nâmesi Hasan Ali Esir)

Hikem-âmûz-i dâniş-i Bû 'Alî

Tıfl-i ümmü'l-kitâbdur tab'um (k.9/11 Nâmî Divanı (Hüsn-i Mecâzî) Ahmet Yenikale)

Fazl ü hikmetle Bû 'Alî olsa

Kudret-i mâlik olmasa ilde

Seni pâ-mâl ider erâzil-i nâs

Söylenürsin 'uyûb ile dilde NDAY muk.1 Nâmî Divanı (Hüsn-i Mecâzî) A. Yenikale)

Bu gûne cünbiş-i nâ-der-ber-â-ber-i çarha

Sebeb meger hüner-i Bû 'Alî 'iyâr oldı VDHT k.12 /11 (Vahyî Divanı Hakan Taş)

Geleydi 'âleme 'asruñda Bû 'Alî Sînâ

Dir idi bûs-i yed-i fazluñ i'tibârumdur VDHT k.33/28 (Vahyî Divanı Hakan Taş)

Bû 'Alînüñ çeşm-i zahm âmed-şüdin fark eylemez

Ey perî var-ısa sâhib-sîmyâdur hancerüñ VDHT g.168/4 (Vahyî Divanı Hakan Taş)

Mû-şikâfâne ne bahs üzre iderse îrâd

Bû 'Alî olsa muhâtab heme 'ac ü teslîm KDAY k.11/30 (Kâmî Divanı Ali Yıldırım)

Bû 'Alî eylesün bilâ-külfet

Bu 'Alîden ta'allüm-i hikmet KDAY k.28/21 (Kâmî Divanı Ali Yıldırım)

İbn-i 'Abbâdı kul eyler dâniş ü fazluñ senüñ

Meclisinde Bû 'Alî oldı fazîlet-iktisâb KDAY mus.2-IV/4 (Kâmî Divanı Ali Yıldırım)

Fitratıdur gıpta-fermâ-yı nihâd-i Bû 'Alî

Fikreti hayret-dih-i çeşm-i hayâl-i Fâryâb KDAY-mus.3-III/3 (Kâmî Divanı Ali Yıldırım)

Ey yegâne gevher ü pîrâye-i silk-i sudûr

Bû 'Alî-fitnat Aristû-dâniş ü fahr-i kibâr KZMS, k.10/25 Kâtib-zâde Mustafa Sâkîb Divanı Mehmet Kirbiyık

Bû 'Alî-fitnat Aristû-re'y ü Eflâtûn-meniş

Dâver-i kâr-âzmûde sâhib-i re'y-i zerîn KZMS, kıt.15/8 Kâtib-zâde Mustafa Sâkîb Divanı Mehmet Kirbiyık

- Eyleyüp 'arz-i mahâret bir nefes efsûn ile
Penbezâr itdi cihânı Bû 'Alî Sînâ-yı berf MPEB g.275/3 Muvakkit-zâde Pertev Divanı Ekrem Bektaş
- Tercîh iderdi derd-i gamın 'ilm-i hikmete
Bilmiş olaydı Bû 'Alî Sînâ efendimi MPEB g.542/6 Muvakkit-zâde Pertev Divanı Ekrem Bektaş
- Ne terelellâda misâl-i imâm-i Farâbî
Ne kîl ü kâlâda mânend-i Bû 'Alî Sînâ YADS k.34/20 Yenişehirli Avni Divanı (eksik)
- (...)Le'âlîye ser-i zülfi ki anuñ
Bû 'Alî olur ise hîle vü bendin yeñemez DLGK g.22/5 Le'âlî Dîvânı Gülçiçek Korkut
- Şâm ü hicrân görmedim ol mâh-i ruhsâr-i günü
Çerha çekdim tîg-i âhı 'arşa peykân-i üni
Haşırma gitdim Aristo Bû 'Alî Eflâtunı
"Gör ten-i 'uryân-ıla ahvâlimi hicrân günü
Var imiş rûz-i kıyâmet itme inkâr ey hakîm" NDAB tah.834-IV/5 Nigârî Divanı Azmi Bilgin
- Kemâlün "kef"i zımnında konılan hikmete her giz
Ne 'akl-i Bû 'Alî Sînâ ne fehm-i Dânyâl irmez (k.2/22 Günehkâr Divanı Murat Bilge)
- Nice şeh-ber-şeh-i sâhib-i ferâset pür- fetânet kim
Göreydi fetânetin hayrân olurdu Bû 'Alî Sînâ (tar.42/4 Şehdî Divanı Şeyda Bayındır)
- Olur bir tıfl-i ebced-hân adını olmaga tâlib
Mu'allim-hâne-i fazlında anuñ Bû 'Alî Sînâ (tar.54/2 Fâik Mahmud Divanı Fatma Koçak)
- Bû 'Alîye okıdır zazıglen ebced-hân ider
Hak budur kim gamze-i sehâriña hem-tây yok (g.295/5 Nebzî Divanı Sait Okumuş)
- Felsefiyyâtla Bû 'Alî-i vakt olsañ
Ragbet itmez yine bir kimse saña zerre kadar (tar.1/3 Fevzî Divanı Yunus Kaplan)
- Hikmetde bû 'alî ola ger şî'rde zahîr
İtmez zuhûr olmayıcak kişiye zahîr (g.63/1 Hecrî Divanı Ömer Zülfe)
- Ger alursam dostum la'lüñ şifâsından sebak
Eylerem ben bû 'alî sînâ-yı devrân-ıla bahs (b.3682 Pervâne Beğ Mecmuası M. Kaçalın)
- 'ilm-i ihyâda kılup 'îsî lebüñ feth-i kelâm
Söylese esrâr-i hikmet bû 'alî hayrân olur (b.7250 Pervâne Beğ Mecmuası M. Kaçalın)
- Hikmetde bû 'alî ola ger şî'rde zahîr
İtmez zuhûr uyıcak kişiye zahîr (b.9755 Pervâne Beğ Mecmuası Mustafa Kaçalın)

- Aristo hikmet-i İshrâk okur tab'-i münîriñden
Karîhañdan yazar hem Bû 'Alî Kânûn-i 'irfânı (k.5/35 Sünbül-zâde Vehbî Dîvânı Ahmet Yenikale)
- Cehl derdinden olana bîmâr
Bû 'Alî olsa idemez tîmâr (mes.1/247. Gülşen-i Saruhânî Divanı Özlem Kulat)
- Bû 'Alî Sînâ olupdur hikmetüñ şerhinde lâl
Kudretüñ sahrâsına yol bulmamışdur hiç kes (k.17/3 Mecmua-i Kasâid-i Türkiyye Murat Karavelioğlu)
- Zû-fünûn-i dehsin kimdür yanuñda Bû 'Alî
Umaram bahs eyleseñ iskât-i Lokmân idesin (k.91/27 Mecmua-i Kasâid-i Türkiyye Murat Karavelioğlu)
- Bû 'Alî hikmetin işitse ola şâkirdi
İbn Edhem göre ger zühdin ola aña mürîd (k.244/13 Mecmua-i Kasâid-i Türkiyye Murat Karavelioğlu)
- Ol deñlü sâyile viremez Bû 'Alî cevâb
Müşkil mesâyil itmede yokdur misâli hal (k.262/21 Mecmua-i Kasâid-i Türkiyye Murat Karavelioğlu)
- Bû 'Alî olsañ eger bulmıyasın aña şifâ
Şer'e uymaz bilürüz mes'elesin Kânûn'uñ (g.39/3 Filibeli Vecdî Divanı Bahir Selçuk - Hasan Kavruk)
- 'Aşkuñ ide çünki Kays-sâzî
Kûha düşe Bû 'Alî vü Râzî (mes.19 Kâf-zâde Fâizî Leylâ vü Mecnûn Fatih Elçi)
- Kılma beni Bû 'Alî'ye pey-rev
İtme reh-i 'aşkda tehî-dev (mes.96Kâf-zâde Fâizî Leylâ vü Mecnûn Fatih Elçi)
- Bû 'Alî hikmetin işitse ola şâgirdi
İbn-i Edhem göre ger zühdin ola aña mürîd (k.37/13 Kasâid-i Zâtî Mehmed Çavuşoğlu)
- Mîr Ulug ile gelüp Bû 'Alî
Dergeh-i fazlında olurdu kulu (mes.297 Nâlî Tuhfetü'l-emsâl Bahir Selçuk)
- Mekr ü füsûn içre olup Bû 'Alî
Dirdüñ anı sen de göreydün velî (mes.1621 Nâlî Tuhfetü'l-emsâl Bahir Selçuk)
- Ger alursam döstüm la'lüñ şifâsından sebak
Eylerem ben Bû 'Alî Sînâ-i devrân ile bahs (Pervâne Bey Mecmû'ası Kâmil Ali Gıynaş)
- Hikmetde Bû 'Alî ola ger şî'rde Zahîr
İtmez zuhûr olmayacak kişiye zahîr (1 Pervâne Bey Mecmû'ası Kâmil Ali Gıynaş)
- Rüşdiñ zamîr-sûz-ı Felâtûn u Bû 'Alî
Zühdüñ hulâsa-i 'amel Bû Sa'îd olur (k.15/5 Mecmûa-i Eş'âr, Zehra Öztürk)

Rumûz-i hikmetimün anlamaz işârâtın

Hezâr-vakt ider ise Ebû Ali Sînâ NDNK k.4/30 Nehcî (Besnili Nehcî Dede) Divanı Neslihan Koç

Teferrüc itmege bu bâğı gûşe tamam

Meger kim olasin ey dil Ebû 'Ali Sînâ RAÇD k.1/72 Râmî Abdurrahman Çelebi Divanı Fatma Zehra Kavukçu

İbni Sînâsın bugün ey bü'l-vefâ

Pür 'işârâtuñda Kanûn ü Şifâ LÇSA, mes.1083, Lâmiî Çelebi Salmân u Absâl E. Uludağ

Ölmedür çâresi 'ışkun diyü dil-hastelere

İbni Sînâ gibi Kânûn ü Şifâ gösterürüz CDHA g.120/2, Cevrî Divanı Hüseyin Ayan

Aristûya ider ta'lîm-i fenn-i hikmet-ârâyı

Şifâ-yı sînedür Kânûn-i re'yi İbn-i Sînâyâ SVAY, k.29/22, Sünbül-zâde Vehbî Dîvânı Ahmet Yenikale

Şifâ itmedi İbni Sînâyâ kâr

Ecel bozdı Kânûnını şer'-vâr MKAE, mes.3604, Keçeci-zâde Mihnet-keşân A. Emre Özyıldırım

